Πρόλογος

Η Ετήσια Έκθεση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ για το 2017 δημοσιεύεται σε μια κρίσιμη περίοδο για την Ελλάδα και την Ευρώπη. Στην Ελλάδα η εμπλοκή στις διαπραγματεύσεις με τους δανειστές στο πλαίσιο της δεύτερης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου, δημιουργεί οικονομική και πολιτική αβεβαιότητα. Η κυβέρνηση, αν και έχει αποδεχτεί τη δέσμευση της χώρας για πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 3,5% του ΑΕΠ από το 2018 και για τα αμέσως επόμενα χρόνια, φαίνεται να διαπραγματεύεται το πλαίσιο των μέτρων δημοσιονομικής λιτότητας που θα προσδιορίσουν την επίτευξή τους. Επίσης, η ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης είναι πολύ πιθανό να θεσμοθετήσει νέες απορρυθμιστικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας, οι οποίες θα μειώσουν περαιτέρω την προστασία της εργασίας και θα αυξήσουν ακόμα περισσότερο την εργοδοτική αυθαιρεσία.

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) εισέρχεται σε παρατεταμένο εκλογικό κύκλο με εμφανή τα σημάδια ενίσχυσης ακραίων λαϊκιστικών και δεξιών πολιτικών δυνάμεων σε χώρες-μέλη της. Την ίδια στιγμή τα μεγάλα θεσμικά ελλείμματα της ΕΕ, καθώς και η πολιτική της ανεπάρκεια και αναποτελεσματικότητα στη διαχείριση της οικονομικής κρίσης τροφοδοτούν την άνοδο του ευρωσκεπτικισμού, αυξάνοντας την αβεβαιότητα ως προς το μέλλον της ίδιας της ΕΕ και κυρίως ως προς τη βιωσιμότητα της Ευρωζώνης. Διάχυτη είναι πλέον η ανησυχία και ο προβληματισμός ότι η διαφαινόμενη δεξιά-εθνικιστική στροφή της Ευρώπης θα επηρεάσει αρνητικά το σύνολο των δημοκρατικών αξιών και δικαιωμάτων βάσει των οποίων θεμελιώθηκε το ευρωπαϊκό όραμα και θα ενισχύσει το συντηρητικό-νεοφιλελεύθερο πλέγμα των πολιτικών διαχείρισης τόσο της προσφυγικής όσο και της οικονομικής κρίσης.

Αναπόφευκτα οι προαναφερόμενες εξελίξεις θα επηρεάσουν τη χώρα μας και την οικονομία της, η οποία θα πρέπει να κινηθεί μέσα σε ένα περιβάλλον πολλαπλών προκλήσεων. Η εκτίμηση της Γενικής Συνομοσπονδίας, όπως αυτή τεκμηριώνεται από την εμπειρική ανάλυση της παρούσας Έκθεσης, είναι ότι η οικονομία δεν έχει εισέλθει σε βιώσιμη φάση οικονομικής μεγέθυνσης. Δεν υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι έχουν επιτευχθεί οι παραγωγικοί και οι μακροοικονομικοί μετασχηματισμοί που θα διαμόρφωναν συνθήκες σταθεροποίησης της οικονομίας με αύξηση της απασχόλησης.

Στο πλαίσιο αυτό η υπεραισιόδοξη εκτίμηση ότι η οικονομία σύντομα θα επιστρέψει στην «κανονικότητά» της και θα βγει οριστικά από την κρίση το μόνο που δημιουργεί είναι έλλειψη εμπιστοσύνης ως προς την πολιτική ικανότητα της χώρας να διαχειριστεί με πραγματισμό την οικονομική και την κοινωνική κρίση. Επίσης, δημιουργεί αβεβαιότητα, ακόμη και απογοήτευση, για το αύριο στην κοινωνία, ειδικά σε εκείνους που έχουν πληγεί από την κρίση και τη λιτότητα, τους

μισθωτούς, τους συνταξιούχους, τους ανέργους και όλους όσοι ζουν στην απόλυτη φτώχεια, σε εργασιακή και στεγαστική επισφάλεια, σε όλους εκείνους που είδαν το βιοτικό τους επίπεδο να συρρικνώνεται δραματικά εξαιτίας των ασκούμενων οικονομικών πολιτικών.

Η εκτίμησή μας είναι ότι η οικονομική, κοινωνική και πολιτική αστάθεια θα συνεχίζεται όσο εφαρμόζεται η αδιέξοδη οικονομική πολιτική των Μνημονίων. Οι εμπνευστές αλλά και οι υποστηρικτές των Μνημονίων εναπόθεταν από την αρχή της κρίσης όλες τις ελπίδες τους για την επιτυχία των προγραμμάτων προσαρμογής στην αύξηση των επενδύσεων και των εξαγωγών. Το αφήγημα της εξωστρεφούς ανάπτυξης δημιουργεί μόνο ψευδαισθήσεις εξόδου από την κρίση όσο στηρίζεται στην απαξίωση της εργασίας και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της μείωσης του μοναδιαίου κόστους εργασίας. Η μετάβαση της οικονομίας σε ένα νέο και βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης προϋποθέτει την ποιοτική αναδιάρθρωση και την ποσοτική επέκταση του παραγωγικού συστήματος της οικονομίας, την αναβάθμιση της εργασίας, δημιουργική επιχειρηματικότητα και επιπλέον ένα ευνοϊκό εξωτερικό περιβάλλον. Αυτό που έχει πραγματικά συμβεί στην Ελλάδα ως συνέπεια των Μνημονίων είναι το ακριβώς αντίθετο. Τα Μνημόνια δεν δημιούργησαν τους όρους και τις προϋποθέσεις για την παραγωγική αναδόμηση της οικονομίας και τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας. Η εφαρμογή των Μνημονίων έχει προκαλέσει μιας ιστορικής κλίμακας αποεπένδυση, ενώ έχει απαξιώσει τον άνθρωπο-εργαζόμενο μέσω της ακραίας ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων, καταδικάζοντας την οικονομία σε έναν φαύλο κύκλο χαμηλής παραγωγικότητας και «υφεσιακής στασιμότητας».

Όσοι πιστεύουν ότι η δημοσιονομική λιτότητα και οι λεγόμενες διαρθρωτικές αλλαγές, δηλαδή η περαιτέρω απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και η απελευθέρωση των αγορών, θα φέρουν ανάπτυξη απλώς εκφράζουν τη νεοφιλελεύθερη ιδεοληψία τους. Τα κύματα ψευδαισθήσεων και οι αυταπάτες που καλλιεργούνται στον δημόσιο διάλογο ενισχύουν μόνο το λαϊκισμό, αναπαράγοντας την αδυναμία του πολιτικού συστήματος να σχεδιάσει με πραγματισμό και να υλοποιήσει μια βιώσιμη στρατηγική εξόδου της χώρας από την κρίση. Η τελευταία προϋποθέτει ουσιαστική και όχι επικοινωνιακή και ιδεοληπτική πολιτική διαχείριση της οικονομίας. Και αυτό αφορά τόσο την πλευρά των δανειστών όσο και τις ελληνικές κυβερνήσεις και το πολιτικό σύστημα στο σύνολό του.

Δεν υπάρχει πλέον καμιά αμφιβολία για την εμμονή που επιδεικνύουν ξένοι και εγχώριοι παράγοντες στην απόλυτη απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, στην πλήρη απελευθέρωση των απολύσεων, στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη μείωση του κόστους εργασίας στο όνομα της αύξησης της ανταγωνιστικότητας. Οι απόψεις αυτές δεν τεκμηριώνονται εμπειρικά. Τα σχετικά στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης και η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας δεν επέφεραν κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα στην ανταγωνιστικότητα, στις εξαγωγές και στην ανάπτυξη. Το μόνο που προκάλεσαν ήταν κατάρρευση των

εισαγωγών και αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας. Η λεγόμενη «διαρθρωτική» πολιτική απορρύθμισης της αγοράς εργασίας είναι μια υφεσιακή και όχι αναπτυξιακή πολιτική. Για τη Συνομοσπονδία η προστασία της εργασίας, οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, οι κλαδικές συμβάσεις εργασίας, η προστασία του κατώτατου μισθού, ο κοινωνικός διάλογος και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας δεν εξασφαλίζουν μόνο ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης στους εργαζομένους, αλλά συμβάλλουν στη δημιουργία νέου πλούτου. Η επαναρρύθμιση της αγοράς εργασίας και η αύξηση της απασχόλησης είναι το πλαίσιο της οικονομικής πολιτικής που θα μπορούσε να καταστήσει διατηρήσιμη την έξοδο της οικονομίας από την κρίση.

Αντίστοιχες ιδεοληψίες εκφράζονται και στην περίπτωση του ασφαλιστικού, το οποίο επανέρχεται στην ατζέντα των δανειστών με απαιτήσεις περαιτέρω μείωσης των συντάξεων. Η μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης είναι αναγκαία προκειμένου αυτό να γίνει βιώσιμο και πιο δίκαιο για τις σημερινές αλλά και για τις μελλοντικές γενιές και να έχει θετική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Ένα βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα είναι πυλώνας δημοσιονομικής, οικονομικής και κοινωνικής σταθερότητας. Ωστόσο, προϋπόθεση για να γίνει ο ρόλος αυτός του ασφαλιστικού κατανοητός είναι η απόρριψη της νεοφιλελεύθερης παραδοχής ότι τα ασφαλιστικά ελλείμματα και οι υψηλές συνταξιοδοτικές δαπάνες είναι σε μεγάλο βαθμό υπαίτιες για τα δημοσιονομικά ελλείμματα και την αύξηση του δημόσιου χρέους. Αυτή είναι μια εσφαλμένη παραδοχή που δεν λαμβάνει υπόψη την ευθύνη της εισφοροδιαφυγής, της φοροδιαφυγής, της αδήλωτης εργασίας και μιας σειράς άλλων παρασιτικών επιχειρηματικών συμπεριφορών και πρακτικών στη δημιουργία των ελλειμμάτων του δημοσιονομικού και του ασφαλιστικού συστήματος.

Δυστυχώς, η διαχρονική πολιτική απραξία έχει εγκλωβίσει την οικονομία σε μια αλληλοτροφοδοτούμενη παγίδα δημοσιονομικών και ασφαλιστικών ελλειμμάτων η οποία επηρεάζει αρνητικά την οικονομική μεγέθυνση, την κατανομή των πόρων στην οικονομία, την εξέλιξη του δημόσιου χρέους. Το αδιέξοδο μεγαλώνει με την κατάρρευση του λόγου εργαζομένων/συνταξιούχων. Η παραπάνω σχέση επιδεινώθηκε δραματικά μέσα στην κρίση από τη σημαντική μείωση της απασχόλησης, την αύξηση της μερικής και της προσωρινής απασχόλησης, της εισφοροδιαφυγής, της αδήλωτης εργασίας, της αδυναμίας και της απροθυμίας πληρωμής εισφορών, της μείωσης των μισθών, του κλεισίματος χιλιάδων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Για τη Συνομοσπονδία η βιώσιμη έξοδος της οικονομίας από τη λιτότητα, την ύφεση και την κρίση χρέους, αλλά και η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος προϋποθέτουν την υλοποίηση ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου το οποίο θα έχει ως βάση την απασχόληση, τη δικαιότερη διανομή του εισοδήματος και την επίτευξη βιώσιμων πρωτογενών πλεονασμάτων. Αυτός είναι ο μόνος δρόμος για να επιστρέψει η χώρα μας στην κανονικότητα και να ανακτήσει κοινωνική,

οικονομική και πολιτική σταθερότητα. Η προβληματική αυτή θεμελιώνει τις παρεμβάσεις και τις θέσεις μας από την αρχή της κρίσης αλλά και τις διεθνείς πρωτοβουλίες της Συνομοσπονδίας με στόχο την προάσπιση των εργασιακών και των κοινωνικών δικαιωμάτων στη χώρα μας.

Τα εμπειρικά ευρήματα, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις οικονομικής πολιτικής της Ετήσιας Έκθεσης του ΙΝΕ ΓΣΕΕ για την ελληνική οικονομία και την απασχόληση του 2017 δείχνουν την εύθραυστη κατάσταση της οικονομίας και της κοινωνίας. Η Έκθεση αξιολογεί τις δημοσιονομικές και τις μακροοικονομικές εξελίξεις, τις αλλαγές στην αγορά εργασίας και στο βιοτικό επίπεδο. Το ποσοστό ανεργίας εξακολουθεί να είναι το υψηλότερο στην ΕΕ, η μακροχρόνια ανεργία ξεπερνά το 70% του συνόλου της ανεργίας, η ποιότητα των θέσεων εργασίας υποβαθμίζεται, οι άτυπες και μη ηθελημένες μορφές μερικής απασχόλησης αυξάνονται, η αδήλωτη εργασία αφαιρεί πολύτιμους πόρους από το δημοσιονομικό και το ασφαλιστικό σύστημα σε όφελος παρασιτικών συμφερόντων. Τέλος, στην παρούσα Έκθεση το ΙΝΕ ΓΣΕΕ παραθέτει τις θέσεις και τις προτάσεις των συνδικάτων για το ρυθμιστικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας και για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας. Υπάρχουν επίσης ιδέες και προτάσεις που μπορούν να ενισχύσουν την απασχόληση, την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τη δημοκρατία στη χώρα μας. Η πολιτική βούληση για την υιοθέτηση και την εφαρμογή τους είναι το ζητούμενο.

Η Διοίκηση του ΙΝΕ, ο Επιστημονικός Διευθυντής και το επιστημονικό προσωπικό του Ινστιτούτου θα εκτιμήσουν ιδιαίτερα την κατάθεση παρατηρήσεων, σχολίων και εναλλακτικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην περαιτέρω βελτίωση των ποσοτικών και ποιοτικών εκτιμήσεων και συμπερασμάτων της Έκθεσης.

Γιάννης Παναγόπουλος

Πρόεδρος ΙΝΕ ΓΣΕΕ